

Nüvedi-Karkadaş ýazgylary

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Nüvedi-Karkadaş ýazgylary Türk'ün Okunmamış Yazıtları:

► NÜVEDİ-KARKADAŞ YAZITI

Bu makalede Batı Azerbaycan bölgesinde Türk tarihi açısından son derece büyük önem taşıyan bir tarihî belgeden bahsedilecektir. Bu belge Batı Azerbaycan (Ermeni işgali altında yer Azerbaycan toprakları) topraklarının, bütün Zengezur bölgesinin en eski zamanlarda ezeli Türk yurdu olduğunu tartışmasız bir şekilde kanıtlayan belgelerden biridir. Makale, söz konusu ilçenin Muğru bölgesindeki Nüvedi köyü yakınlarındaki Karkadaş dağında bulunan eski kaya resimleri ve eski Türk Runik alfabesi ile yazılmış bir yazı hakkındadır.

Sözü geçen arazi tarihte Kıpçak kökenli, Albanlardan (Albanların kökeni konusu tartışmalı bir konudur, fakat araştırmacı kıpçak kökenli olarak eklemiştir) biri olan Karkar (Gerger, Harhar) halkının yaşadıkları geniş bölgeye dâhil olduğundan dolayı bu yazı büyük olasılıkla Karkar halkına aittir. Yazıtın V. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir. Çünkü V. yüzyıldan itibaren bölgede Alban alfabesi kullanılmaya başlanmıştır.

Karkadaş yazıtları ilk defa 1985 yılında Nüvedi şehri sakinlerinden biri olan Hamza Veli tarafından bilim camiasına tanıtılmıştır. Yazıtta kullanılan Runik alfabe, Kök Türk yazıtlarındaki ile neredeyse aynıdır. Aralarındaki tek fark; Karkadaş yazıtında söz ayrımı için iki nokta kullanılmamış, bunun yerine arada boşluk bırakılarak yazılmıştır.

Tekrar etmek gerekir ki, yazı dilcilik açısından eski metinler kategorisine ait olsa da anlaşılmayan bir söz veya ifade yoktur. Metnin dili, fonetik açıdan ve söz dizimi bakımından tamamen Göktürk yazıtlarındaki gibi okunur.

Metnin okunuşu:

ONı UÇUK eRİNÇ AS YeLiNÇ èSRİ UDSuN KaN èNGRİZ GÖÇÜ Bok eRİNÇ
aRZ(J)uLa BaRÇa

ONı: Önü (yazıda kalın harflerle yazılmıştır.)

UÇUK: Uçurum, uçmuş yer. Eski kaynaklarda farklı anlamları olsa da burada metnin bütünlüğünü göz önüne alarak uçurum olarak anlamlandırıldı.

eRİNÇ: Olsun. Kök Türk yazıtlarında yardımcı fiil gibi kullanılan ifade burada aslî bir fiil gibi kullanılmıştır. Sözü "belki de ", "olabilsin ki" gibi anlamları da vardır (DLT). Kelime "ermek" kökünden türemiştir (Eski Uygur Sözlüğü)

AS: Yırtıcıların yemi, yırtıcılara verilen et parçası.

YeLiNÇ: Yemek, "yelmek" (DLT) fiil kökünden gelmektedir.

Sondaki "nç" fiile istek anlamı katar. Yani, "yırtıcılara yem olasınız" şeklinde bir anlam çıkar.

eSRİ: Leopar, "bebir"(Kitab El-İdrak Li-Lisan El-Etrak) peleng(DLT).

UDSuN: Takip etmek, kovmak (DLT). Udmak sözünün bugünkü "yutmak" fiili ile alakası yoktur.

KaN: kan

èNGRİZ: Ağlayın. Engreşdi-ağladı (DLT).

GÖÇÜ: Göçü. Bugünkü anlamı ile aynıdır, yaylaya veya kışlaya göç etmek.

BoK: Tezek, bok.

aRJuLa: Kaşgarlı Mahmut, "arju" kelimesini "çakal", ondan türeyen "arjulayu" sözünü ise "çakalların bir şeyin etrafında veya leşin etrafında toplanması" şeklinde açıklamıştır.

BaRÇa: Bütün.

Son iki kelime (arjul barça) birleşik olarak kullanılır ve "bedeninizin üstüne çakallar toplansın" anlamını verir.

Günümüz Türkçesi ile:

Önünüz uçurum olsun, yırtıcılara yem olun, leopar kovalasın, kan ağlayasınız, göçünüz bok olsun, çakallar leşinizin etrafında toplansın.

Bu okunuşun doğru olduğu, yazıtın yanında bulunan ve aynı anlamı taşıyan kaya resimlerinden anlaşılır. Kaya resminde bir yerden göç eden çobanlardan ve hayvanlardan bazılarının

öldüğünü, sağ kalan çobanların kendilerini ve hayvanlarını kurtarmaya çalıştığı, bu sırada da leoparların hayvanları kovaladığı, çakalların ise leş etrafında toplandığı açıkça görülür.

Görülüyor ki, burada hem resim yazısı(kaya resimleri) hem de harflerle aynı anlamı taşıyan iki metin yazılmıştır. Kargış niteliğindeki bu yazı halk arasında cadı-büyücü gibi inancın klasik örneği olarak düşünülmelidir. Metnin aynı zamanda halk bilim açısından da önemi göz önünde tutulmalıdır.

Makale Yazarı: Baxtiyar Shahverdiyev Adil,
Aktaran: Hilal Çağlar. Taryhy makalalar